

گزشتہ فصل

فہم کتابیاد فاری

- ... بزرگداشت برگزیدگان فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران
- ... فرهنگستان، نبض هویت و جایگاه صیانت کشور
- ... معرفی برگزیدگان فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران
- ... مروری بر زندگی‌نامه و خدمات فرهنگی دکتر محمد خوانساری
- ... شورای فرهنگستان زبان و ادب فارسی
- ... ضرورت حفاظت و پاسداری از ارزش‌های زبان فارسی
- ... هفتمین گردهمایی سالانه گروه‌های تخصصی واژه‌گزینی
- ... بحثی در اصول و ضوابط واژه‌گزینی
- ... نگاهی به فعالیت‌های فرهنگستان
- ... تأمین کمیت و کیفیت نیروی مورد نیاز کتابخانه فرهنگستان
- ... چهارمین نشست ادب معاصر
- ... گزارشی از فعالیت هیئت‌ممیزه فرهنگستان‌ها
- ... گزارشی از فعالیت‌های انجام‌شده و در دست اجرای گروه
- فرهنگ‌نویسی
- ... تازه‌های نشر در نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب



بزرگداشت برگزیدگان فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران

سه‌شنبه، سی‌ام خردادماه، فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران، طبق سنت همه‌ساله، به‌منظور تحقق بخشی از سیاست‌ها و اهداف بلندمدت خود، با برگزاری مراسم بزرگداشت مشترک، ضمن تجلیل از مقام علمی و خدمات پیشگامان عرصه‌های علم و ادب و هنر، برگزیدگان خود را به ملت و دولت معرفی کردند.

در این مراسم پاسداشت که با حضور دکتر محمود احمدی‌نژاد، رئیس محترم جمهور، و دکتر غلامعلی حدادعادل، رئیس محترم مجلس شورای اسلامی، در کتابخانه ملی ایران و به میزبانی فرهنگستان‌های چهارگانه برگزار شد، از دکتر مهدی بهادری‌نژاد، برگزیده فرهنگستان علوم، دکتر محمد خوانساری، برگزیده فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دکتر محمدرضا محرری، برگزیده فرهنگستان علوم پزشکی، و استاد علی نصیریان، برگزیده فرهنگستان هنر، قدردانی شد.

در ابتدای مراسم، دکتر حسن حبیبی، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، به‌نماینده‌گی از رؤسای چهار فرهنگستان، به معرفی استادان برگزیده فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران پرداخت. در ادامه، پس از سخنرانی چهار استاد برگزیده سال فرهنگستان‌ها، دکتر محمود احمدی‌نژاد، نشان درجه یک دانش را به ایشان اهدا کرد.



فرهنگستان، نبض هویت و جایگاه صیانت کشور

برگزیده‌ای از سخنان دکتر محمود احمدی‌نژاد،

رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

• در این کشور عزیز، محضر علما و ادبا و هنرمندان همواره یک محضر قدسی و ملکوتی بوده‌است؛ محضری که تنفس در آن نه خستگی آور است و نه ملال‌آور. انسان در حضور علما و بین هنرمندان و ادبای این سرزمین هیچ‌گاه گذر زمان را احساس نمی‌کند.

• فرهنگ، پایه و مایه و مقوم هویت ماست، سکوی حرکت ما و شکل‌دهنده زندگی متعالی و سعادت‌مند ماست. صیانت از فرهنگ یعنی صیانت از همه داشته‌های یک ملت. تجلیل از بزرگان کوچک‌ترین قدم در صیانت از فرهنگ یک ملت است. نشان دادن قله‌ها، در حقیقت نشان دادن راه به نسل‌های آینده است و نمایاندن مسیر برای حرکت روح جمعی یک ملت است که آرمان‌ها، اهداف و ارزش‌ها را فراموش نکند. تشکر می‌کنم از جناب آقای دکتر حبیبی و مجموعه فرهنگستان‌ها که در این مسیر گام برمی‌دارند.

میراث فرهنگی
ما یک اقیانوس
عمیق و یک گنجینه
بی انتهاست که لحظه
لحظه آن و تمام
• صحنه‌های آن افتخار
• ابدی برای ملت ما
• و ملت‌های آینده
• است.

• فرهنگستان‌هایی که تشکیل شده‌اند، یکی از مراکز اصلی علم و ادب و فرهنگ این کشور محسوب می‌شوند. یکی از کارهایی که ما بدان نیاز داریم بازکاوی گذشته فرهنگی است. میراث فرهنگی ما یک اقیانوس عمیق و یک گنجینه بی انتهاست که لحظه لحظه آن و تمام صحنه‌های آن افتخار ابدی برای ملت ما و ملت‌های آینده است. شناخت این گنجینه، معرفی این گنجینه، انتقال این گنجینه به زمان امروز، و در دسترس قرار دادن آن برای نسل‌های پی‌درپی، درواقع صیانت از حیات و ماندگاری ملت است، و نقطه کانونی طراحی و برنامه‌ریزی و مدیریت چنین اقدام بزرگی در فرهنگستان‌هاست.

• خدای بزرگ را سپاسگزارم که امروز در فرهنگستان‌های ما مجموعه‌ای از فرهیختگان و دلسوزان و دلبستان علم و هنر و ادب این سرزمین گرد هم آمده‌اند. من دست تک‌تک آنها را می‌بوسم و اعلام می‌کنم که این حرکت‌های مقطعی و ظواهر و برخی از رفتارهای روزمره خواهند گذشت، اینها هویت یک ملت و آینده یک ملت را شکل نمی‌دهند. آن حرکت‌های اصیلی که در متن فرهنگ و ادب و هنر اتفاق می‌افتد، آنها هستند که یک ملت را از یک نسل به نسل دیگر، از یک دوران به دوران دیگر منتقل و او را حفظ می‌کنند. فرهنگستان‌ها نبض هویت ما هستند. من از کسانی که عاشقانه و دلسوزانه در خدمت فرهنگ این مرزوبوم هستند متواضعانه تشکر می‌کنم.



معرفی برگزیدگان فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران

دکتر حسن حبیبی

ای نام تو بهترین سرآغاز

بی نام تو نامه کی کنم باز

جناب آقای رئیس جمهور، استادان و میهمانان گرامی، فرهنگستان‌های چهارگانه جمهوری اسلامی ایران از اینکه بار دیگر میزبان مراسم تجلیل از برگزیدگان خود و اعطای نشان دولتی به ایشان هستند، خرسند و مفتخرند. در این محفل، افزون‌بر احترام به استادان برگزیده، مناسب بود که حداقل دو یا سه مسئله مهم مطرح شود و عنایت و حمایت همه بزرگواران حاضر در این جلسه، به‌ویژه رئیس محترم جمهوری طلب گردد، اما چون فرصت اندک است این مهم را به زمانی دیگر باقی می‌گذارم و تنها به این نکته که قرار بود درباره‌اش اندکی بیشتر سخن بگویم بسنده می‌کنم که مقتضای پیشرفت علمی

مقتضای پیشرفت
علمی سیاست‌گذاری
و برنامه‌ریزی است و
فرهنگستان‌ها لزوماً
چنین وظیفه‌ای را
برعهده دارند.



سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی است و فرهنگستان‌ها لزوماً چنین وظیفه‌ای را برعهده دارند. روشن است که افراد صاحب تجربه فرهنگستان‌ها که مأمور به کاری چنین خطیر شده‌اند، به‌حق توقع دارند که حرف و سخن و پیشنهادشان به چیزی گرفته شود. در این باب اجمالاً می‌گویم که هیچ مرجع و مقامی نمی‌خواهد کار فرهنگستان‌ها و این وظیفه مهم آنها را نفی کند، باین‌همه، ما در فرهنگستان‌ها برداشتمان گاه چنین است که حرفمان به اصطلاح خودمانی دررو ندارد و ما بی‌جهت درباره نتایج کارهایمان اصرار می‌ورزیم. سخن را در این زمینه به درازا نمی‌کشانم و می‌گویم که این مسئله راه‌حل ساده‌ای دارد. اگر فرهنگستان‌ها سیاست‌گذار هستند و برنامه‌ریز، باید ترتیبی داد که اجرای حاصل کارشان به‌عنوان سیاست‌گذاری، به سلیقه‌ها واگذار نشود و نهادینه گردد.

افزون‌بر این بحث، مقرر شده‌است که از جانب فرهنگستان‌ها چند جمله‌ای درباره برگزیدگان امسال فرهنگستان‌ها سخن بگویم. منطقیان می‌گویند که مُعرّف باید اجلای از مُعرّف باشد، و من در این معرفی صاحب صلاحیتی نیستم، و تنها عذری که دارم این است که از جانب چهار فرهنگستان مأمور به چنین امری شده‌ام و چنین عذری نزد مردمان بزرگ و کریم پذیرفتنی است.

استاد دکتر بهادری نژاد: از برگزیده فرهنگستان علوم آغاز می‌کنم، استاد دکتر بهادری نژاد، استاد دانشگاه شیراز و سپس صنعتی بوده و هستند و چند سالی نیز در دانشگاه‌های آمریکا و کانادا و دو مرکز تحقیقاتی اتریش و ایتالیا به تدریس و تحقیق پرداخته‌اند، و اکنون نیز معاون علمی فرهنگستان علوم هستند. همین شناسنامه علمی کوتاه راه و رسم مستقیمی را نشان می‌دهد که این دانشمند گران‌قدر برگزیده و همواره در آن گام زده‌است.

تدریس و تحقیق در هر کشوری هنگامی پای‌بست استوار پیدا می‌کند که عالمان فرهیخته‌اش در کاروبار علمی و تحقیقی علاقه‌مند و استوار قدم باشند و جاذبه‌های دیگر آنها را از این وظیفه اصلی و خدمت مقدم منصرف نکند. استاد دکتر بهادری نژاد از زمره این دسته عالمان استوار قدم است که باوجود

برخورداری از امکانات متعدد، به انتخاب دست یازیده و وطن خویش را برای خدمت برگزیده است. به نظر استاد، فنون سنتی ایران شاهکارهای مهندسی مکانیک ایران هستند و معتقدند از این طریق می‌توان حس خودباوری و اتکای به نفس را در ایرانیان تقویت کرد. سخنانی از این دست و جهت‌گیری‌های عملی از این گونه، روشنگر این نکته اساسی است که در جهان امروز که جولانگاه تبلیغات سهمگین رسانه‌ای مایوس‌کننده است، یکی از راه‌های تقویت اعتماد به نفس و خودباوری، آشنایی با تاریخ علمی کشور و بهره‌گیری از برخی روش‌های دانشمندان گذشته در کارهای امروزی است.

دکتر محمد خوانساری برگزیده فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. استاد دکتر خوانساری را می‌توان استادِ استادان خواند. از نزدیک به شصت سال پیش هر کسی رفت و آمدی به دانشکده ادبیات دانشگاه تهران داشته به نحوی از انحا شاگرد ایشان بوده است. روش تدریس استاد که با آگاهی از مبانی روان‌شناختی همراه بوده و بسیاری دیگر از فنون اداره کلاس، فراغت لسان، دقت در به کارگیری الفاظ و شرح معانی و روشنی در کلام، شیوایی و رسایی بیان و تسلط بر موضوع، ایشان را همواره معلمی زبردست و مورد توجه استادان و دانشجویان قرار داده است. صرف نظر از چگونگی تدریس و توفیق استاد در این زمینه، آنچه بیشتر در خاطره دانشجویانشان از دورترین ایام باقی مانده است متانت در رفتار و گفتار و تخلُّق به اخلاق و کم‌اعتنایی به زرق و برق دنیا و توجه کامل به درس و بحث و تحقیق و تتبع ایشان است. این متانت و آداب محمود و مطلوب یادگاری از سنتِ سَلَف صالح و بزرگانی است که استاد ما شاگرد علم و عرفان و اخلاق آنها بوده است.

دکتر محمدرضا محرری برگزیده فرهنگستان علوم پزشکی و استاد روان‌پزشکی دانشگاه شیراز هستند. در زمینه دانش پژوهی و وقف نقد عمر برای تحقیق و تدریس، هر آنچه را درباره استادان دیگر گفته شد درباره استاد دکتر محرری نیز می‌توان گفت. ایشان نیز وطن خود را برای تعلیم و تحقیق برگزیده است و حقوق نعمتی را که میهن برای او واجب نموده

عالمانه و محققانه ادا کرده است. آنچه کارنامه علمی و تحقیقی استاد دکتر محرری به آن شهادت می دهد علاقه ایشان به زبان و ادب فارسی و پرداختن به برخی تک‌نگاری‌های بین‌رشته‌ای، یعنی بهره‌گیری از اطلاعات پزشکی و روان‌پزشکی در زمینه تحلیل برخی از آثار ادبی است. موضوعاتی از این گونه که می‌توانند جمع‌کننده بین‌رشته‌ای داشته باشند در سنت علمی و ادبی گذشته ما به فراوانی یافت می‌شود.

مسئله جامع‌نگری و اهمیت بررسی‌های بین‌رشته‌ای روز به روز در زمان ما بیشتر گوشزد می‌شود. توجه به محیط علمی هزارساله ما که با روش جامع‌نگر در سطح قابل توجهی آشکارا بوده است، می‌تواند روش‌های کهن را مجدداً با استفاده از تبیین‌ها و توضیح‌های نو وارد عرصه تحقیقات کند.

استاد دکتر محرری در کارهای خود به این نکته‌ها توجه عالمانه‌ای داشته‌اند. از جمله خدمات استاد دکتر محرری بازنویسی و تحشیه کتاب مهم ذخیره خوارزمشاهی، نوشته سید اسماعیل جرجانی است. در اینجا از فرصت استفاده می‌کنم و می‌گویم که باید ترتیبی داد تا مجموعه متون علمی هزارساله اخیر تمدن غنی و قدیم ایران اسلامی، با برنامه‌ای جامع و به صورت بیش و کم نهاده‌ای، و به‌ویژه با توجه به نیازهای علمی و ادبی و زبانی عرضه گردد.

استاد علی نصیریان برگزیده فرهنگستان هنر هستند. سابقه طولانی پنجاه‌ساله استاد علی نصیریان در تئاتر و سینما و تلویزیون جامعه را بهره‌ور از استادان هنرمند و فرهیخته ساخته است. استاد از چند ویژگی برخوردارند؛ در پرونده خود بازیگری در تئاتر، سینما و تلویزیون را دارند، که هریک از آنها دارای خصوصیتی از لحاظ فنون متفاوت بازیگری است و تسلط خاصی را می‌طلبد؛ استاد در کارگردانی هم سابقه دارد. فعالیت‌هایی که عنصر اصلی و اساسی‌شان ظهور و بروز خارجی معانی به صورت نمایش حرکات و سکنات و ابراز عواطف و احساسات است به‌طور کلی، و نیز هریک از اجزای این حالات نیازمند درک عمیق از روان‌شناسی فردی و جمعی و تسلط بر کار گروهی و اجرای دقیق لحظات کوتاه و بلند این کار جمعی است، که در عین حال باید



گزارشگر خصوصیات فردی نیز باشد. تئاتر نقطهٔ اوج این هماهنگی در کار جمعی بی فاصله، و هم‌زمان تجلی گاه تفردی نظر گیر است. در سینما و تلویزیون نیز در آنچه با فاصله به نمایش درمی آید با چنین الزامی روبه‌رو هستند.

اشاره به دو نکتهٔ مهم در این مجلس بی فایده نیست: نخست آشنایی با زبان فارسی و خوب ادا کردن مطالب است که در تئاتر اهمیت درجهٔ اول دارد، از آن‌رو که متکلم در برابر مخاطبی بی واسطه است. اصل و اساس تسلط هنرمند بر زبان نیز به دوران آموزش هنرمند و بازیگر بازمی‌گردد؛ نکتهٔ دوم بهره‌گیری از میراث فرهنگی و تمدنی ماست. دیگران به ادبیات کلاسیک خود توجه خاص دارند و از هزینه کردن در این مسیر نمی‌هراسند و نفوذ فکری و فرهنگی و سیاست خود را در دیگر کشورها از این طریق تأمین می‌کنند و قوت می‌بخشند. ادبیات کهن ما، تاریخ علم ما و به‌طور کلی تاریخ فرهنگی و تمدن ما، آمادگی فراوان برای بهره‌برداری در این زمینه را دارد و در جهات گوناگون ملی و میهنی و اعتقادی و آیینی می‌تواند به‌صورت وسیله‌ای نیرومند و پرجاذبه و سفیری توانمند در ارائهٔ فرهنگ و تمدن چند هزار سالهٔ ما درآید. پس نباید درنگ کرد و باید فرصت را غنیمت شمرد و با تشکیل مجمعی از صاحب‌نظران به این مهم پرداخت و در این راه به‌جد یاری پیشکسوتانی چون استاد نصیریان و همهٔ فرهنگستانی‌ها را برای مفهومی ساختن مبانی این برنامه و تدوین روش‌های نظری و عملی در این مورد طلب کرد.

جناب آقای رئیس‌جمهور، حضار گرامی، از اینکه سخن به درازا کشید پوزش می‌خواهم و با آرزوی توفیق برای استادان برگزیده، و با امید به اینکه این گونه بزرگ‌داشت‌ها نسل جوان و بالندهٔ کشور را در گام نهادنِ پرثمر و سازندهٔ ایرانی سرافراز تشویق کند سخن را به پایان می‌برم.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

ای غایت عقل و عشق در گفت و شنفت در ختم سخن حمد تو می‌باید گفت





مروری بر زندگی نامه و خدمات فرهنگی
دکتر محمد خوانساری
استاد برگزیده فرهنگستان زبان و
ادب فارسی در سال ۱۳۸۴

دکتر محمد خوانساری در سال ۱۳۰۰ در اصفهان دیده بر جهان گشود. پس از طی دوره ابتدایی در مدرسه ایران، دوره متوسطه را در دبیرستان سعدی اصفهان به پایان رساند. وی در سال ۱۳۱۹ به اخذ دیپلم دانش سرای مقدماتی نایل آمد و از آنجا که رتبه دوم را دارا بود، برای ادامه تحصیل در دانش سرای عالی به تهران آمد. از استادان بنام ایشان در این دوره می توان از مرحوم استاد جلال الدین همایی نام برد که در آن زمان با عنوان دبیری تازه به دانشگاه منتقل شده بود. در سال ۱۳۳۱، پس از پایان دوره دانش سرای عالی، تحصیلات دانشگاهی خود را در رشته فلسفه آغاز کرد. از استادان دیگر وی در این دوران می توان از مرحوم ملک الشعرا بهار، مرحوم عباس اقبال، مرحوم دکتر محمد معین و دکتر



علی اکبر سیاسی نام برد. همچنین در همان ایام منطق و حکمت طبعی را در محضر مرحوم فاضل تونی آموخت. وی در آن زمان در رشته فلسفه و علوم تربیتی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی نیز تدریس می‌کرد.

استاد خوانساری در سال ۱۳۲۳ با احراز رتبه اول و ارائه بهترین پایان‌نامه از رشته فلسفه و علوم تربیتی فارغ‌التحصیل شد و با استخدام در آموزش و پرورش در دبیرستان عظیمیه شهرری به تدریس پرداخت. پس از سه سال با عنایت مرحوم دکتر علی اکبر سیاسی، رئیس دانشگاه تهران و رئیس دانشکده ادبیات، به‌عنوان دبیر دانشگاه و متصدی آزمایشگاه روان‌شناسی، جهت تدریس روان‌شناسی تربیتی به دانشگاه تهران انتقال یافت. ایشان درحین تدریس در دانشگاه، تحصیلات خود را در رشته ادبیات فارسی آغاز کرد و در سال ۱۳۲۹ با احراز رتبه اول در آن رشته نیز موفق به کسب مدرک کارشناسی شد. وی از سال ۱۳۳۲ تا سال ۱۳۳۹ موفق به گذراندن تمامی درس‌های دوره دکتری ادبیات فارسی و اخذ ده شهادت‌نامه شد. وی موضوع رساله خود را «توصیف کیفیات نفسانی در مثنوی مولانا» به راهنمایی استاد فروزانفر قرار داد. از استادان بنام دیگر ایشان در این دوره می‌توان از احمد بهمنیار، میرزا عبدالعظیم خان قریب، ابراهیم پورداوود، دکتر ذبیح‌الله صفا، دکتر صادق کیا و دکتر حسین خطیبی نام برد.

دکتر خوانساری در سال ۱۳۳۷ برای مطالعه علمی به فرانسه رفت و در سال ۱۳۴۰ به اخذ درجه دکتری در منطق و فلسفه، با عالی‌ترین درجه، از دانشگاه سوربن پاریس نائل آمد.

درس اصلی وی در این مدت منطق ارسطویی بود که آن را در محضر پروفیسور پواریه آموخت. از دیگر استادان او می‌توان از ژان وال، ژانکلویچ و برنشویگ نام برد. دکتر خوانساری موضوع معرفت‌شناسی تکوینی را با حضور در کلاس‌های پروفیسور پیازده، نظریه پرداز و روان‌شناس نامدار سوئیسی آموخت.

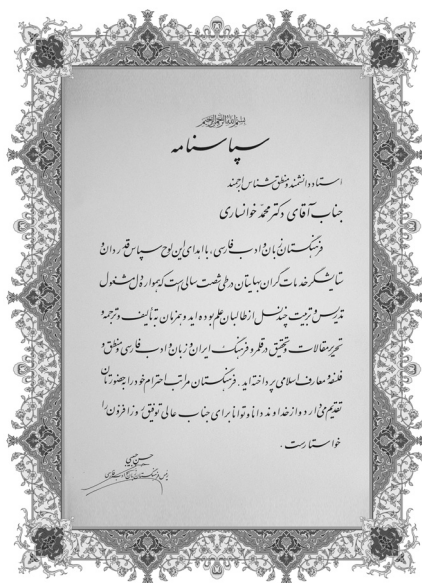
دکتر محمد خوانساری از همان سال‌های اول دبیرستان، هم‌زمان با کسب علوم کلاسیک، به تحصیل زبان عربی و علوم دینی نیز همت گمارد و در جلسات درس چند تن از علمای طراز اول اصفهان و دارای درجه اجتهاد، اصول عقاید، اخلاق و دیگر علوم مرتبط را آموخت. قسمتی از شرح منظومه حاجی سبزواری و قسمتی از شرح اشارات را هم در محضر استاد مرحوم حاج میرزا ابوالحسن شعرانی تلمذ کرد و بعدها در مقابله و تصحیح کتاب

مصباح‌الهدایه با استاد همایی همکاری داشت. وی طی سال‌های تدریس در دانشگاه، تدریس درس منطق، فلسفه عمومی، صرف و نحو، متون فارسی فلسفی و فلسفه اسلامی را در دانشکده ادبیات برعهده داشت.

استاد خوانساری در

سال ۱۳۶۱، پس از سی و هفت سال تدریس، به افتخار بازنشستگی نائل آمد. او در سال ۱۳۷۰ به‌عنوان عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی انتخاب شد و از آن زمان تاکنون نیز به‌عنوان عضو شورا و عضو گروه واژه‌گزینی با این فرهنگستان همکاری داشته‌است. وی همچنین در سال ۱۳۸۲ در سومین همایش چهره‌های ماندگار به‌عنوان چهره ماندگار در منطق برگزیده شد.

استاد خوانساری تاکنون هشت جلد کتاب در باب منطق و سی و دو



مقاله به زبان‌های فارسی و فرانسه در باب منطق، فلسفه، انسان‌شناسی، روان‌شناسی، ادبیات و عرفان منتشر کرده‌است.

به پاس خدمات بی‌شمار علمی و فرهنگی استاد خوانساری، در سال ۱۳۸۴، نشان انجمن آثار و مفاخر به ایشان اعطا شد. همچنین در همین سال جایزه بهترین کتاب سال در گروه فلسفه، رشته منطق، به خاطر ترجمه کتاب *ایساغوجی به وی اعطا شد.*

کتاب‌نامه

۱. صرف و نحو و اصول تجزیه و ترکیب، چاپ پانزدهم، انتشارات ناهید؛
۲. *مختارات من الادب الحديث* (با همکاری مرحوم دکتر محمد خزائلی)، انتشارات احمد علمی، تهران ۱۳۴۳؛
۳. *منطق صوری* (جلد اول)، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۳۸؛
۴. *منطق صوری* (جلد دوم)، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۵۲؛
- [این دو کتاب اینک در یک مجلد در انتشارات آگاه به چاپ می‌رسد و به چاپ بیست‌وششم رسیده‌است.]
۵. *فرهنگ اصطلاحات منطقی* (به انضمام واژه‌نامه فرانسه و انگلیسی)، چاپ دوم، پژوهشگاه علوم انسانی، تهران ۱۳۷۶؛
۶. ترجمه *ایساغوجی*، فروریوس و مقولات تصنیف ارسطو، مرکز نشر دانشگاهی، تهران ۱۳۸۴؛
۷. *ایقظا للنائمين*، ترجمه متن عربی، از آثار ملاصدرا و ترجمه آن به فارسی با مقدمه‌ای مبسوط و توضیح، بنیاد اسلامی حکمت صدرا (در دست چاپ)؛
۸. *منطق برای دبیرستان‌ها که هم‌اکنون کتاب درسی است.*